

גנוזות

עורך הרב הלל מן

רבי אליעזר יהודה ורלינברג – הענין אליעזר [תע"ו-י' תשס"ז] מחביבו

נזקי שכנים במעבר דרך בנין מגורים

מעשה שאירע לפני שנים מספר הגיע לשולחנם של פוסקי הלכה, אודות מגיש ריק ליד מרכז מסחרי שהיה בבעלות אדם, ובמשך שנים רבות השתמשו בו להקחות לצורך מעבר לתנויה, וכן החנו שם את רכבם וכרו מכלי שעבלי יעיד להם על כך, ולאחר זמן כשהפך היה לבנות בנין על המגרש ולבטל על ידי כך את המבנה, ומתנגדים לכך תושבי המקום בטענה שהם החזיקו בשימוש במגרש זה בדיעבתי, ולפיכך נחשב הדבר שנתן לציבור את זכות ההשתמשות במגרש שלו וכעת אין הוא יכול לקחת אתו.

ויהיה מןכ מצוי שמספר ידידים הגרים במפלג העליון של הרחוב, וגילים מצבות ליד חדר מצבות בעל בנין סמוך כדי להגיע למפלס התחתון של הרחוב, והרבר נעשה בידיעת דיירי אותו בנין, ועקב ריבוי העוברים החליטו השכנים של אותו בנין למנוע מכל האנשים הורים לעבור דרך השטח. האם הלחטה זו מנוגלה עם נגד הדיירים שהחזיקו כבר לעבור שם, שהרי הוא כמיצר שהחזיקו בו רבים.
משוך הדבר הגוראי י'ורלינברג, הכרעתו היתה ברוחה, שחז"ל קבעו "מיצר שהחזיק בו רבים אסור לקלקלו", וישנם שני אפנים שבהם דין זה קיים, אופן אחד כאשר בעל הקרקע נותן מיוזמתו את הקרקע השייכת לו לבני רשות הרבים שיוכלו להשתמש בה לצורך הרבים כבחורן שלום ללא הגבלת זמן, במקרה זה זכו בני רשות הרבים להשתמש בדרך זו ועולם, ואין בעל הקרקע יכול לבטל את זכותם, במקרה האמור חזקה הרבים קיימת אפילו אם כעת הוצים בעלי הקרקע לתת לבני רשות הרבים דרך חליפת במקום אחר, ואינני שחרקו השני לטעם שיתר מהדרך הראשונה שהם הולכים בה עתה, ככל כן אחר הדרך הראשונה נשאת לעולם לשימוש בני הדין.
במאז לא אפילו אם תושבי אותה שכונה מוכנים לוותר לבעלי הקרקע וללכת בדרך השניה, אל מועיל ויתורין שלהם משום שברך הראשונה זכו כל בני הרחוב, ולא היה לם ויתור לבעלי הראשונים על זכותם הנעשית בקרקע שקיבלה המבעלים בעבר.

האופן השני שבו קיים הדין "מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו", הינו כאשר ראה בעל הקרקע שבני רשות הרבים מיישרים את הקרקע בעל באופן מקצועי לצורך מעבר קל או יוצקים על הקרקע משטח בטון וכדו' ליתרונם, ובעל הקרקע כשראה זאת שתק, במקרה כזה נחשבת שתיקתו כחסכמה מצידו לאשר רשות הרבים להשתמש בקרקע שלו, ולפיכך לא יוכל האדם בעל הקרקע למנוע מבני הדין להשתמש בקרקע זו בכל אופן שהוא, אמנם אם בעל הקרקע דחה שבני אדם עוברים או מחנים את מכוניתם על הקרקע שלו, ורק מכיון שאינו לוקח באותה שעה הקרקע זו, ואז שספסר מונעם של אנשים העוברים

לם לא מפרעיים לו, לכן הוא מושע.
על להשתמש בקרקע בעל מישהו ערא, במקרים אלו יכול בעל הקרקע לבנות על הקרקע שלו כשרצה ואין זה נחשב שבני רשות הדין החזיקו בקרקע, ואפילו אם המבנה היה קיים במשך עשרות שנים, ולכן בנינו שתי השאלות אין שם את הדין של מיצר שהחזיקו בו רבים, ולכן בעלי הקרקע או הדיירים שבבנין המשותף יכולים למנוע מכאן ואילך מאנשים אחרים לעבור בהשטח או להשתמש בקרקע שלהם.
וישמע חכם ארזיסף לוקח לברר ההלכה.

רוב

עורך הרב הלל מן

חילול השבת של השכנים מביא אף הוא לנזק

בירושלים של פעם, נהג יהודי אחד מתישבי העיר לעבור באיסור חילול שבת על ידי שיהיה אומר כל הנתן לערוד וששני הגני ששבב מנדו בימי השבעת בחנות, שיעשה עבודת אלא מלאכות האסורות השבת. כל אימת שהיה סבור מישראל על לאת שיהיה החמורים בהם הוא מיקל את ראשו, היה מנסה ואומר שאין הוא עושה קן אלא גני שאינו מנודה על השבת. כל הסבור שהשנים שאמריה לנביא נאסרה אין איה, ואין הוא עוה רעה על איסור שבת, נפלדו על אותניים שילוח, הוא לא שניה מנבטנו מדי שבת בשבתו.

הדבר נודע לרבה של ירושלים הלא את הגאון רבי יוסף חיים ונענפו יוע"א שחרד לטובת מדינה, והודיע שיצדו הוא שבתת הקרובה לביתו של אותו יהודי ליקח פתע האחר.

אותה שבת היה צדק טעונה, שכבתורין שני קרו עז, ואותו יהודי שכיהן במחנה שדליק עמבית את רעהו האש שבעת מנה את ביתו, אהיו שבעתו מןכ חלונת ביתו הישיר בחדרה כ יראש יפניו כמרוז ואומר לשמוע הגני לחלל במערת את השבת.
ידי יוסף חיים גאי מכירו יתנו פנינו לנעב כתר לשדוד יהודי, התחילה ניסו משמישו שנלוו אליו להשיא נעצנו מןכ היה חקור ששרד ברחוב הישר, אך הגרי"ח לא נישא ועמד על כך שיהיה הוא למחות שני קדושת השבת בעל פלטרין של מלך.
משתיקת המלחמה של הגרי"ח לבית אותו יהודי, הבחין היהודי בך, והניח לשלטה את רצאו לאב ונמתח בו על משפטי, הוא ביקש מןכ מנהיגו שיסבה את חלונת האש במהרה, וכן אכן נעשה.

עם הגיעו של ידי יוסף חיים לבית אותו יהודי, הוא פתח את דלת הבית ונכנס במהרה לבית היהודי, כשראה מחליט בשפתי הודעתו לרבר על עלמנה של השבת, לפי איסור השבת לעבים הוא אחד מיסודות השבת עליהם מקיימים יהודיים מקום על קלה כבהמורד.

אחוז יהודי העניו עיני פניו ברחוב הישר, והעיר לשמוע הדעתה אהוד נכנס הרב לביתו באותה הוצ לאת שביקש וישאל להסכמתו מלאש.

השיב לו הרב, וכן לפני דקת אחוות נגלה מןכ חלונת ביתך אש להבה בוקעת בתוככי הבית, וכן הל יודי יודע שאם בוקעת לפתח אש שבתת בביתו של יהודי אין זה אלא שריפה העולה ח"ו לבלות את כל יושבי הבית, במקרה מסוכן זה אנו שואל שאילת כלל ועיקר, ולכן נכנסתי מיד לתיבת הבית לנסות להחליט את יושביו...
אותו יהודי הבין שהטפת בקלות, והכניסה לרבי יוסף חיים, כי מעתה חקור הוא לשומר מןכף את חלונת האש, ואף כי שתמש בארצו הגני לעשות ולו רבה נהן שנאסר באיסורי השבת.

לימוד המוסר

הרה"ג ירחמיאל קראם

'מה טובו אוהליך יעקב'

יורא בלעם כי טוב בעניו ד' לברך את ישראל אחרי שני שלשולתו של בלעם להשיג את הסמכת הקביה' לברך את ישראל. הוא מניע למסקנה שהקביה ילא יחפץ לקללם ולכן הוא מנשא את מות שעשה בשתי הפעמים האלושות ולא חלק פנעם בפנעם לקראת נחמיאם לחטא אולי יבוא ד' לקראת. ענישו איני צריך לבדוק עד בקבי'ה ענישו אופיך ועתידים, וזימת איל חותנדו פניו אל חטא העלע לשעמו ושראל במדבר. מרמקום הבהה עליו הוא עמד, והעשקי על פני השימוך הוא מבטס והראה יאת ישראל שוכן לשבטי. יראה כל שבט ועבט שוכן לעצמו ואינם מערבי, ראה שאין פתחים מכוונן זה כמד זה, שלא יפיץ לנדן אהל הבחי'. מידי וחתיר ילוח אלקיים עליו שלא קללם.

בלעם רואח כאן שני בדרים. הוא רואח את כלל ישראל שוכן לשבטי' כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינם מערבין. און שעבדיה, ישנה פטרות. והוא גם רואח ענה טובו אוהליך יעקב הוא רואח שאון פתחים מכוונים זה כמד זה. שהחלשות הפתחים מנוקמים בצורה כזו שלא מאפשרת, לא לראות ולא לחבט ואפילו לא ליתפץ לנדן אהל חברו.

זכסם עינוו בראשן הוא מןכין מראש שצריך לכנסן את צורת חייו בצורה שתתקן אותו מחטיבה. הוא עומר על פטרות מונע מהתערבות אחד בשני. והוא מתכנן את הפתחים בביתו שלא יאפשר לו אפילו להציץ לבית חברו.

כמזה וכמה איסורים מצאנו שחז"ל עשו סיג להרחיק את האדם מן העבירה. המקום היחיד בו מצאנו שתורהו עצמה עשהה סיג באופן פרטס לאיסור מוגדר, הוא בענין זה של שמירת העניים והרחקות סנפוט. ילא תקרבו לגלות ערוהו נמארי הרמבי"ם : ילא תקרבו לדרבים המביאים לידי גילו ערוה. אתה צריך לשמור מרחק. לנקוט בכל האמצעים שיונו עלקך מהסכנה. ואל תיזן לך אחר כך תירוצים. בדיקכ כמו בנהיגה בכביש. אם איך עומר על כלל הוזהרות בדרים אתה נחשב פושע. ואל תרז"ל מבניא על עצנך אסון ביוצדך. והתערבותו מנסח לו זה לא קרהה איהה מתאימה לאדם בר דעת.

אם התורה מצאנו אותך להתרחק להרחיק, יהי אומי שאהה נמצא בסוכן מוחשי. אתה גם יא יכול לומר לי זה לא מפרעי. או יעלה זה לא משפטי. מסופר שאחד החוררים בשיבה בכפר חסידים נגע למשגור רבי אליהו זצ"ל ובקוש שרחת לטעו לטעו אהל מלמחה משפחתו. רבי ילא ראהו שאל אותו אימנו שם דורי הצניעותו התלמד נכדן קמשה וחשיב שהוא נסוע קר לום אהל, וארתיעו יניא אהל לא שפעיע עליו. המבטח לא הניב ישירות הוא רק ביקש לדעת את אומי של משפחה אומי : על אדם בריא גנמו גנבשו מראות סאלו חייבים להשיב, אם עלקך זה לא משפטי או כמרה אהל גבול ועלוי להסתכל לראסתיך. לחמוט סכנה זו, לא משפטי, אהל מלתי ערוה או כמרה אהל טענב הקביה' הוא פוסט על אהל. כשישב פעם מן החפץ חיים זצ"ל, במרתק מספר תלמידי חכמים, נכנסה ויאהב בת נמוגת הבית לחדר בו ישבו הצעירה, שהיתה שקועה בקרועה חלומית פנים על פני קבצות החושבים. לפתע התערה הקדימה קדימה מנוקמו. ובאחד למויר לא יפצו נוף בעצירה: ימה את חישבת, שאמנו מלאכים : זו היה לעת וקטנו, שכסבר עלה והתקדש בכל מיני קדושה וטוהרה, והיה כמלאך אלקים.

כל ראהה משפעה על האדם. צאו רוחו סמוי כסף אדירים משקעימה תברות כלכליות בפרסומות משולו על כביש מרויר. מקום זה חרופת מוכיות במרחיות ובזק. מפני שאפילו מבט רואהה על שבירי עניה, בחטף, נדח כדי נסיעה מהירה קלטס מבוחר של אדם ומשפיע עליו. מפני שכל רואיהה מותירה חרסם.

על הפסוק: יושע עגדך ביראה מינוי עלום וכשניסן קדמוניות דורשים חז"ל ימינו עלום, מינוי של הבל שלא ראה עבודה זרה מימיו. אמנו מתפללים ומבקשים מחבקיה' שיבנה את בית המקדש וטענה לעמד בו ביראה. בכזו יראת שמים טוהרה ומתמדת, כמו שהייתה להכל בית אהל עבודה זרה מימיו. כי מי שאי פנעם ראה עבודה זרה השפיע עליו הדרב. במדע מדמי אהל, כי כל ראהה שפועה על כל בניו וכל הרוטק ביחור נערב מבוחר ובתנועתו של האדם. צריך מחותע עצמוים לשמור על העניינם. ערא דעניות הוא יצר חק ביותר. מאו ימות עלע ועד ימוט אנו. ועם זאת, בודר לו אם כי אהל התורה צוטהה והוזהרה אותו על כך. שמשע כי הדרב נטון בדיעתי. כי בחוזה לבור על תאוותיו. בדיעתי, אם רק יצה, לשמור על העניינים תל מחותבה.

רבו היאור שמוח' מסביר שלם כתבה בהתחילת פארשות עירות את הבטיטי ירה"א אלקיים.
למדנו: כי עריות – נעשו שאלך כמתחבטם... כלן אמו: ילא ענדמו כי הוא קושח לקיים, ולבלי שאפירי לטעב הנין אהל עבודה זרה מימיו. אמנו מתפללים ומבקשים מחבקיה' שיבנה את בית המקדש וטענה לעמד בו לבני אהל יראת שמים טוהרה ומתמדת, כמו שהייתה להכל בית אהל עבודה זרה מימיו. כי מי שאי פנעם ראה עבודה זרה השפיע עליו הדרב. במדע מדמי אהל, כי כל ראהה שפועה על כל בניו וכל הרוטק ביחור נערב מבוחר ובתנועתו של האדם. צריך מחותע עצמוים לשמור על העניינם. ערא דעניות הוא יצר חק ביותר. מאו ימות עלע ועד ימוט אנו. ועם זאת, בודר לו אם כי אהל התורה צוטהה והוזהרה אותו על כך. שמשע כי הדרב נטון בדיעתי. כי בחוזה לבור על תאוותיו. בדיעתי, אם רק יצה, לשמור על העניינים תל מחותבה.

רבו היאור שמוח' מסביר שלם כתבה בהתחילת פארשות עירות את הבטיטי ירה"א אלקיים.
למדנו: כי עריות – נעשו שאלך כמתחבטם... כלן אמו: ילא ענדמו כי הוא קושח לקיים, ולבלי שאפירי לטעב הנין אהל עבודה זרה מימיו. אמנו מתפללים ומבקשים מחבקיה' שיבנה את בית המקדש וטענה לעמד בו לבני אהל יראת שמים טוהרה ומתמדת, כמו שהייתה להכל בית אהל עבודה זרה מימיו. כי מי שאי פנעם ראה עבודה זרה השפיע עליו הדרב. במדע מדמי אהל, כי כל ראהה שפועה על כל בניו וכל הרוטק ביחור נערב מבוחר ובתנועתו של האדם. צריך מחותע עצמוים לשמור על העניינם. ערא דעניות הוא יצר חק ביותר. מאו ימות עלע ועד ימוט אנו. ועם זאת, בודר לו אם כי אהל התורה צוטהה והוזהרה אותו על כך. שמשע כי הדרב נטון בדיעתי. כי בחוזה לבור על תאוותיו. בדיעתי, אם רק יצה, לשמור על העניינים תל מחותבה.

הכלל הראשון בחלכות קדושה אוסר עלקך לחימוצא במקום המקרין טומאה. אין לך לשחות במקום שבו רואח תעין את שאין לך לראות. וזוהי מידת הטהרות הראייה והחדשות. ובאשר אדם מנתרח כרואי, יוכל הוא לשמור את מצוות הטהרה.

על הפסוק במשיעה: יועצם עינוו מראות ברע. ושאלת הגמרא על איזו עצמות עניינם מדובר : אם מדובר שיש לו אפשרות ללכת בדרך אחרת ולהחליט מתמרחה האסור הוא לא נמנה, חלק ומבל, חרי ראה השע אלא מדובר שאין לו דרך אחרת. ויהי הוא אנוס. מנארי הרמבי"ם : כי אם יש לו לאדם דרך אחרת, יקניה יותר. והוא חלק בו הקניה פחות, אף שפעם עינוו, וקרא רשע מפני שלא היה לו להזדקק אלה להזדקק מן העבירה, דקימת ל: הדרחק מן הכיעור.

אפשרויות הדרכת אחרים רבות הן. כאשר אדם מתרח אטוטובס : והנה מציע אוטובס מלא, והוא יודע שבעד רעה או שתיים יעניאוטובס טקפי של לראות את זה כאיכא דרסא אחרים. שחרי בודר כי אף אחד אינו מקפיד על הרוגע סניקר. ובודאי כאשר יש לו אפשרות לטעו כקן מהדירן שחייב להתאימן ולשעות זאת. הדבר תלוי רק כזן. מברחל לעמוד בזה. כל מה שצריך לו השמנת על נטעות לקרב.
ענינו במום אוןן להתיישת מקראש, אסור להרים ידיים. צריך לחלחל ביצר המיתיות ומדיח. צריך לנקוט בכל הנהגולות האפשריות. ואשר להרים למוכה. לחשב בדרים כדי להימנע מלהיכנס למצבים מוסכנים.

זאת מדע. און חותשת סיפקת והטאה גדולה יותר מאשר עמודה בניסיון. התעברות וניתצון. אשרי מי שזוכה לךחך. ונטווחות נדלות כדן. וישנו למי ששומר עינוו, וכן אזכר בצפרת במשנב ביותר. יא כל עון לך תנפתי – כותב הפוסק. חכמה : ה'כוונת', כי לא נבראה תעין לרוות צופה בדרים הגמייים, אלא לרוות כעין האדם שיוו צופים במרכבה תעילונה, הכוללת, ויהי לא יושג כי לא טבטינות תעילונת עינוו והיעלמו מדרבים הגמייים, וכן על ידי שפלות תענו מדרבים הגמייים ס. שפלות העניינים אהל החמוד המרכיב שעליו עומת נדמות החריות של כל יהודי. ושהיא חקודש הטהרה למלמדיו כי אהל שמונו על עיניהם ופיותיהם, יוכח להגיע למדרות של קדושה בנהרות ונאצלתי. מפני שבאברים אלא תמיהה עיקר טהרותו וקדושתו של אדם.

בגודש העולם מובא שהשיב לא בישל את יצר העריות, כמו שביטלו יצר אחר, היא מנצי שאם קן דחווהו וסמיה. כל היחיה של החרפה החרלה שיש לאדם מנטינתו של התורה. מפני שלמוקיות זו וזכר קמ מי שלא ניוון מדבר עבירה. העמידה הקשה בניסיון, אהל תנאי הכרחי לוכת לחדוותא דשמעטא.

ניסור חיל, שמור על עצמנו וזהיה קדושים .

נבוא החסידות

הרב יעקב שלמה שיינברגר

עין טובה

אין זה סוד – שהרבה מרובות, תכנים ויחוחים היו נחסכות בין שכנים – אם היה לאחד מוצדדים "עין טובה", וכמואמר העולם: "שמחולקת אינה יכולה להתנהל ע"י צד אחד, אלא אם קן יש לו בר פלונגתא". בדיעה קצרה זו נתמקד הפעם, במדה טובה זו של "עין טובה".

מדה זו קשה מאוד להשיגה, הרבה עמל ויגיעה צריך בכדי לכותב זה ולו במקצת. כמו העיד על עצמו– הרה"ק בעל החידושי הרה"ם ז"ע – שבמשך כ"ב שנה עמל לרכוש לעצמו את מדת עין טובה.

והוסיף: "שלא לנקא את העשיר בעושהו על זה לא הייתי צריך לעבוד, אלא כשראייתי את חברי מתפלל בהתלהבות ועובד את ה' בשמחה, אז הייתי צריך לעבוד כדי לפעול בעצמי שלא כפופי".

ואי אפשר מבלי להתייחס למאמרם ז"ל – השייך לפרשתנו – באבות (פ"ה משנה יט): "כל מי שיש בידו ג' דברים הללו, מתלמדיו על אברהם אבינו, ושלשה דברים אחרים מתלמדיו על בלעם הרשע. עין טובה, ורוח מנוכה, ונפש נשלה, ומתלמדיו של אברהם איבנו. עין רעה, ורוח גבוהה, ונפש רובה, ומתלמדיו של בלעם הרשע".

ומסביר הברטנורא מהו המדת "עין טובה" – מסתפק במה שיש לו, אינו ממוקש בדברים יתרים ואינו מקנא כשרואה שיש לחבירו יותר מנוסף.

ובמאויזי (שם, על אותו) כתב, "עין טובה" – הנה בעובת וזולתה. ענין מדה זו מתארה לכל אדם, מקובל על הכל וכולם מקובלים אצלו. אהבת עולם היא שורש כל המדות ענ"ל.

ומדת עין טובה הוא לא רק שחבוינו הקרוביו וכל הסובבים הננים לחיות עמו במחיצתו, אלא הוא עצמו מרווח מןכ תשובים, וכדכתב הרה"ק בעל התולדות יעקב יוסף בספר צפת פנעה חלקי "תלמידי אברהם איבנו ע"ה אוכלים בעוה"ז, וטוחנים בהולקם המועט שיש להם בעולם הזה וכו', משא"כ תלמידי בלעם יורשים גיהנום.

רצונו לומר, גם בעולם הזה יורשים גיהנום לעוק אה' הב', כי יונסם כלל יא ישיבות בעודות עולם הזה, ואין לו עולם הזה, לפי שישי לו עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה. לזה אף שיש לו עולד הרבה, איננו מניח לו לישן, וגם אין ערה גורמת שלא שבע בלי שיש לו, ומקנא לאחרים, ועינו רעה בשל אחרים, וכל מימי מכאובים, ואינו אוהק לשלם מפשו בהשקט ונחת על הרעיה שניגם נגדו השקט לא יוכל, כל מה שרואה לאחרים, טובים שראוי לו, ועי' יודיון לבאר שבת בעולם הבא, כי אין לו פנאי לנטוק בצרכי העולם הבא, ונטוד משניהם הוא ובבא ענ"ל.

ועי'ז"ל כתב במדרש שמואל, מי שיש בו עין טובה ושמוח בחלקו, שראוי ענה אוכל עולם הזה, כי לעולם לא ידאב ולא יאכזב, ומי שיש לו עין טובה, ומקנא לאחרים, ועינו רעה בשל מרבה דאגה. נמצא, מי שעינו רעה, דרך הטבע שאינו אוכל עולם הזה. ומי שעינו טובה, בדרך הטבע אוכלו, וחיוו הם חיים ענ"ל.

דברים נפלאים אמר הרה"ק בעל האמרי אמת מגור ז"ע: "שע"י עין טובה יכול האדם להגיע לכל התורה", ובה אומר:

על עשרת הדברות שבלוחות נאמר שהיו כתובים משום עבירהם, ואיחתי (שבת קד.) שהיו נקראים מצד אחד כסדרן ומצד השני להיפך, ולשם מה נצרך שיהיו יכולים להיקרא הפוך, ולא כפי – ואומר המש"ח אמת – שבא לרמה שיש להתחיל מסופן לתחילתן, מהדברה האחרונה "וכל אשר

לדעיך" וכל ראשי תיבות ז'אהבת לרעך כמוני – דהיינו "עין טובה" לכל הדיבור של כל התמות' הוא ענינו זה, ועי' עין טובה יכולים להגיע לכל התורה, וכפי שמתקיים אצל האדם הזה, וכן על פניו אדר"י בני גרמא, אלא בחיוב הרחק (וכי"ב ביד ותחילתו, כפי השטתו ביאמי' ה' אלקיך", וסופו עינון לעיקר כוונת', הא בראת תליא, והו חתובים משני עבריהם, שנקראים שר הפוך.

הויפך בנו הרה"ק בעל הפני מנחם ז"ע [שנכידוע עסק הרבה את המדה זו "עין טובה"], שבוה יובן דברי הגמ' (שבת לא.) שאמר הלא הוקן דעלך סני לחבדך אל תעביד – זו היא כל התורה כולה, וקשה הרי יש מצות אין להם שישות לכאורה לענין זה. [וברשי"ף פירוש' ב' פירושים, א. שהכוונה לזב עוה"ז. ב. שהכוונה לכלפי מעלה יעו"ט], ועפ"י הנח"ל יש' דאכן על עין טובה וזכה להשיג כל התורה. [לפי מנהג' ר"ל פ"ר ואתחנן].

487 גליון |

שנה י"ד - בלק

נושא השבוע:נזקי שכנים

המקור בפרשה:י"מה טובו אוהליך יעקב"

(כ"ד ה' וברש"י שראה פתחים וכו')

ראשי הישיבות

הגאון רבי יצחק ברטלר שליט"א

ראש ישיבת איתרי

חיוב הרחקת נזיקין בשכנים

במתני' ביב"ב כ"ה ב', מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה וכו', ור' יוסי אומר אצ"ט שהבור קודמת לאילן לא יקוין שיה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו. ובגמ' אמרנן דמדה ר' יוסי בגייר דליה דעל המוק להרחיק. והנה בעיקר דין חיוב ההרחקה השנויים בפרק אה יחפור יש להסתפק, אי חיובו להרחיק הוא מדין מוק, ואף הדא היה בגרמא, מי"ט כיון שיש איסור להזיק בגרמא, הוי מסתפס מזה דיני ההרחקה. או דילמא דהוי זה דין מהדש בחלכות נזקי שכנים, דתיקנו דמצד זכות השכנים אין לכל אחד זכות ההשתמשות בתוך שלו והעמיד שם דברים המזיקים לחבירו.

והנה ר' יוסי ס"ל דחופר בתוך שלו ואין עליו חיוב הרחקת כסא"י? גירר דליה, ובתנאי' סי' קנ"ה סי' י"ח נקט דאף בהרחקת שפתחי הרחוק פטור מלשלם דריבדו, ולפי' הקשה אהו פטור להשכים ואי"ל הרחוק לפי' ר' יוסי, והא הווי בכלל ר' אבהו נזיקין. ועיני' שכתב דרבי' צ"ל דחזיבו בדי' אבהו נזיקין היינו רק כשאפשר להחזיק בשרותו ובשמירה שלא יזיקו, אבל כסא"א דעשות השמימי זה בשרותו בלא להחזיק, בזה א"ל לבטל השמימי וס"ל לריי דעל הניזק רמי להרחיק את עצמו. ולפי' ז"ל דהא דקאמר ריי זה חופר בתוך שלו, לאו דינא בעלמא קאמר, אלא בעצמא קאמר, דהאי"ל דחופר בתוך שלו אין עליו דין מוק.

והנה לדעת הגה"מ, יורי גם רבנן לו מלפני על ריי בעיקר הסברא דמדרינא אי"ז לבטל רשותו, וכדחיי' מדרקט הנהי"ח דגם לרבנן אם הויק אי"ז לשלם, ורבי' צ"ל דמה שחיברו חכמים להרחיק לפי' רבנן הוא דין מחדוש של נזקי שכנים, וכן נראה גם מדברי הרשב"א בבב"ב כ"ה ב' שכתבו, וקא כביר רבנן דאצי"ג מדרינא נוטע בתוך שלו, משום שישבו של עולם כבודות נקים ותקנן שירחיק, ואמר ריי שלא נפסדי עי"ז שלא יטע, שגם ישוהו של עולם באילנות, עי"ש. הרי מבורא מדברי הרשב"א, ולא תחלקו בזה רבנן וריי? ומדינא זה חופר בתוך שלו, חיוב ההרחקה הכתוב הוא דין מחדוש של נזקי שכנים משום שישבו של עולם. ואף שהרשב"א אי שכתב בין דברי החידושים, לפי מה שהזכיר מדרינא שישמע שגם לבללי י"ל כן.

והנה בגמ' בבב"ב כ"ב ב' פריך על הא דמרחיקין את הפולס דגרמא בגניקין הא, ועי' בתוריי"ם סי' שפ"ד דסי' דגרמא בגניקין מותר. והנה בשטמ"ק שם כתב בשם ריי פריך רן לריי ולא לרבנן, ולכא"ז צ"ב דהא כיון דסי' דגרמא שרי אמאי לאפריך לרבנן, ולכא"ז מוכח מה דחיוב ההרחקה לרבנן הוא מהל' שכנים, ולהכי אי"ז אם גרמא בגניקין פטור מזה תחיבה חכמים מדין מחדוש הרחיק. אלא לפי' צ"ב אף מאי פריך לרבנן, ולכא"ז גם לדרייה נימא דבדריי דריה יש חיוב כפפי"ז בהרחקה מדינא שכנים. ולכא"ז מבורא מזה הדשמ"ק פי' דריי' פליג בהא גופא וס"ל דהוי הרחקתה הוא רק מדיני מוק, ולהכי רק בנידי דליה צריך להרחיקין.

אכן יש להוכיח משאר ראשונים לאידך גיסא דחיוב ההרחקה הוא מהלכות מוק. והנה בריש"י בבב"ב י"ו ב' כתב לבאר דעת רבנן, דאדם צריך לנטוס בתוך שלו כדי שלא יזיק את חבאי זה חבירו, ולא אמרינן לו חופר בתוך שלו וכו'. ומבואר דס"ל להשי' דחיוב ההרחקה לרבנן אינו מדיני שכנים אלא מהלכות מוק.

וכן נראה לכא"ז מדברי הרמב"ן ז"ל בקי' דינא דגרמי' בסופו, שסתפק בהרחקות דפ' לא יחפור אם לא החזיק והזיקו אם חיוב לשלם, וכתב הרמב"ן ז"ל ריי פשוט שפטור, והספק הוא לרבנן אי חשיב גרמא ופטור או יש מום דחשיב מוקי חייב. ולכא"ז צ"ב אמאי שפטייל' לפסור ביי' שפר מרבנן, ואין לומר דאם היה חיוב מנזן ודאי היה חיוב להרחיק, וכמשי' הרמב"ן שם שקשה גזל הנאכל, וא"כ לריי צ"ב דלהרחיק בתרכה שא"צ לשלם. אלא דא"כ כ"י הוא מוכח גם לרבנן, דהא רבנן לא פליגי אדר"י בני גרמא, אלא בחיוב הרחק (וכי"ב ביד ותי"א את קיף קיף). ולכא"ז מבורא מזה כ"י שיי', דלריי' מדינא חופר ופשיטא דאי"ז לשלם, משאי"ז לרבנן דאינו סומך הרי י"ל דחיוב ההרחקה הוא מדין מוק, ולהכי מספקא ליה לרמב"ן שיתחייב לשלם לדעת רבנן.

וכן יש להוכיח עוד מדברי הרמב"ן שם, דנקט דרך לדעת ריי פטור ומותר בגרמא כזו כיון שא"ל לניזק הרחק עצמן. וכן בגוונא דרששי האילן מפסידין הבור היו גרמי, ולר"מ מתחייב עליה ולרבנן צריך לאסור, ומי' פטור כבה"ז לריי משום דאומר לניזק הרחק עצמן. וכן מבורא ממש"ח הרמב"ן אמאי חיוב בחיצות הכרם, לפיטור ליה לניזק הרחק עצמן. ומכ"ז מבורא כני"ל לדעת ר' יוסי מהי צדק פטור מדינא כיון דחופר בתוך שלו, ופטור זה הוא רק לריי ולא לבנה. ומעתה י"ל לרבננן חיוב ההרחקה הוא מדינא, כיון דס"ל דמחייב בגזק כזה, ואין לו טענה על הגזיק שירחיק עצמו, ובמאי' דא"כ ר"מ דמדין מוק. והנה כבד הבאנו (לעיל במוטב') דברי דוד רמ"ה תכתב, דליכא פלונגת בין ריי לרבנן בחיוב התשלומין, ולא תחלקו רק בחיוב הרחקה. אכן נראה ברור דהיינו משום הרמיה' פליג על דברי החת"ם (לריי כיון דחופר בתוך שלו הרי מדינא הוא חופר, וס"ל לרמ"ה דבאמת אין כלל פטור בזה שחופר בתוך שלו, ולא תחלקו אלא לענין הרחקת מדרבנן.

וכן מבורא בשו"ת הרא"ש כלל קי"ח סי' שכתב, כי דריכה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, והקפדיה תורה שלא יעשה אדם בתוך שלו הגורם חיזק לחבירו, ואמרו חכמים וכו', והחמיירו בהרחקות, ועוד יותר החמיירו בבדיקות דאצי"ג דאזיקו כשיעור שאמרו חכמים אם הויק חיוב לשלם וכו'. הרי השטעם שהחמיירו חכמים בהרחקות אין לריי' חייבי בתשלומין אף לא רצו חכמים ליתן שיעור שלא יעשה אדם בתוך שלו דבר הגורם חיזק לחבירו. וכי' דעת הקרית ספר פ"ט מהל' שכנים. ובסי' לריי' תורה מדרשין הרמב"ם תנתת הירושע סומך לריי', ומשמע שדמאר' מהל' מוקי חיוב להרחיק ורק משום תנתת הירושע סומך לריי'.

(כ"ה יצחק פי' סי'

